

Rolnummer 1985
Arrest nr. 140/2001 van 6 november 2001

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 131 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Leuven.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters A. Arts en M. Melchior, de rechters L. François, P. Martens, R. Henneuse, M. Bossuyt, E. De Groot, L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe en J.-P. Moerman, en, overeenkomstig artikel 60*bis* van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, emeritus voorzitter H. Boel, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van emeritus voorzitter H. Boel,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag*

Bij vonnis van 15 juni 2000 in zake B. Coopman en H. Delabie tegen de Belgische Staat, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 26 juni 2000, heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Leuven de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Zijn de artikelen [lees : Is artikel] 131, 1° en 2°, van het Wetboek van Inkomstenbelasting 1992, al dan niet in samenlezing met de artikelen 3, 6, 86, 87, 88, 126, 127 en 134 van hetzelfde wetboek, in de interpretatie dat een ongehuwd samenwonend koppel waarvan elk van beiden een significant belastbaar beroepsinkomen geniet tweemaal aanspraak kan maken op de belastingvrije som van 165.000 frank (niet geïndexeerd) terwijl een gehuwd samenwonend koppel waarvan elk van beiden eveneens een significant belastbaar beroepsinkomen geniet tweemaal aanspraak kan maken op een belastingvrije som van 130.000 frank (niet geïndexeerd), bestaansbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, gelet op het feit dat deze beide categorieën van personen zich in dezelfde situatie en omstandigheden bevinden en dat de *ratio legis* van het onderscheid van artikel 131 van het Wetboek van Inkomstenbelastingen niet kan verantwoorden waarom gehuwden fiscaal ongunstig zouden behandeld moeten worden in vergelijking met ongehuwden in dezelfde situatie ? »

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

B. Coopman en H. Delabie zijn een echtpaar met twee kinderen. Beide partners genieten een significant beroepsinkomen dat in België belastbaar is.

Omdat zij van oordeel zijn dat het onderscheid, op het vlak van de belastingvrije som, tussen gehuwden en samenwonenden in strijd is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, dienden zij een bezwaarschrift in tegen de aanslag in de personenbelasting voor het aanslagjaar 1998.

Na de afwijzing van hun bezwaar dienden zij beroep in bij de fiscale rechtbank te Leuven die, alvorens uitspraak te doen, de hiervoor aangehaalde prejudiciële vraag heeft gesteld.

III. *De rechtspleging voor het Hof*

Bij beschikking van 26 juni 2000 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 4 augustus 2000 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 9 augustus 2000.

Memories zijn ingediend door :

- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, bij op 15 september 2000 ter post aangetekende brief;
- B. Coopman en zijn echtgenote H. Delabie, wonende te 1981 Hofstade (Zemst), Dijkstraat 2, bij op 22 september 2000 ter post aangetekende brief.

Van die memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 29 september 2000 ter post aangetekende brieven.

B. Coopman en H. Delabie hebben een memorie van antwoord ingediend bij op 26 oktober 2000 ter post aangetekende brief.

Bij beschikkingen van 29 november 2000 en 29 mei 2001 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot respectievelijk 26 juni 2001 en 26 december 2001.

Bij beschikking van 6 februari 2001 heeft het Hof de zetel aangevuld met rechter L. Lavrysen.

Bij beschikking van 16 mei 2001 heeft voorzitter H. Boel de zaak voorgelegd aan het Hof in voltallige zitting.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 6 juni 2001.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 17 mei 2001 ter post aangetekende brieven.

Bij beschikking van 22 mei 2001 heeft het Hof de zetel aangevuld met de rechters J.-P. Snappe en J.-P. Moerman.

Op de openbare terechtzitting van 6 juni 2001 :

- zijn verschenen :
- . B. Coopman, in eigen persoon;
- . G. Dekelver, auditeur-generaal van Financiën, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers L. Lavrysen en J.-P. Snappe verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde partijen gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

A.1. Zowel de betrokken belastingplichtigen als de Ministerraad wijzen op een aantal verschillen in fiscale behandeling tussen gehuwden en ongehuwden, doch zij zijn het erover eens dat de prejudiciële vraag slechts betrekking heeft op het verschil in de belastingvrije som, dit is de onderste schijf van het inkomen waarop geen belasting dient te worden betaald.

Artikel 131 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 (W.I.B. 1992) bepaalt de belastingvrije som op 165.000 frank voor een alleenstaande belastingplichtige en op 130.000 frank voor elke echtgenoot. Aangezien ongehuwde samenwonenden als alleenstaanden worden beschouwd, zouden zij 20.000 tot 25.000 frank belastingen per jaar minder betalen dan gehuwden.

A.2. Volgens de Ministerraad zijn beide categorieën niet voldoende vergelijkbaar voor de toepassing van artikel 131 van het W.I.B. 1992 omdat de personenbelasting verschillend wordt berekend naargelang de inkomsten door alleenstaanden dan wel door gehuwden worden verkregen. Het feit dat voor beide categorieën op soortgelijke inkomsten een belasting wordt geheven, waarvan zowel het bedrag als de berekeningswijze verschillen, zou hen niet tot vergelijkbare categorieën maken.

Bovendien, zo vervolgt de Ministerraad, bevinden gehuwden en ongehuwd samenwonenden zich in totaal verschillende situaties. Zelfs nu sommige samenlevingsvormen geregeld zijn, bestaat er voor ongehuwd samenwonenden geen juridisch statuut dat gekenmerkt wordt door een geheel van regels betreffende de staat van de betrokken personen en de rechten en verplichtingen die daaraan verbonden zijn, zoals dit voor gehuwden het geval is.

A.3. Volgens B. Coopman en H. Delabie is er duidelijk een verschillende fiscale behandeling van twee categorieën van belastingplichtigen die zich feitelijk in dezelfde situatie bevinden. Zij wijzen erop dat de Minister van Financiën een ambitieus hervormingsplan heeft uitgewerkt en bekendgemaakt dat onder meer dat verschil in behandeling beoogt weg te werken. In dat plan wordt uitdrukkelijk toegegeven dat er thans sprake is van een discriminatie van het huwelijk.

De kwestie of de ongehuwd samenwonenden in het Wetboek een afzonderlijke categorie vormen, kan naar hun oordeel de toetsing van de maatregel niet uitsluiten. Gegriefde partijen zouden slechts moeten aantonen dat zij tot een categorie van personen behoren die door de bepalingen die zij betwisten op discriminerende wijze worden behandeld ten aanzien van andere categorieën waarmee zij kunnen worden vergeleken.

A.4. Zelfs al zouden beide categorieën vergelijkbaar zijn, dan nog is er naar het oordeel van de Ministerraad geen sprake van een ongerechtvaardigde ongelijke behandeling. Hij wijst erop dat de fiscale wetgever wordt geconfronteerd met een complexe samenleving en een verscheidenheid van toestanden die noodzakelijkerwijze slechts kunnen worden opgevangen door het bepalen van categorieën. Om reden van doeltreffendheid kan geen rekening worden gehouden met alle mogelijke individuele situaties. De diversiteit aan samenlevingsvormen, de verschillende situaties waarin zij zich kunnen bevinden, het precaire karakter van sommige relaties en de nadere invulling van de inkomsten maken dit *in casu* onmogelijk. Bovendien zou de huidige indeling in categorieën aansluiten bij het burgerlijk recht.

Uit de parlementaire voorbereiding blijkt volgens de Ministerraad dat de wetgever wilde vermijden dat belastingplichtigen die een beroepsinkomen genieten dat lager is dan het bestaansminimum zouden worden belast. Rekening houdend met het verschil tussen de bedragen van het bestaansminimum voor alleenstaanden en echtgenoten werden voor die twee categorieën verschillende bedragen vastgelegd. Toen erop werd gewezen dat die regeling gehuwden zou kunnen benadelen, werd gesteld dat het vermijden van elk risico dat alleenstaanden zouden worden belast op het bestaansminimum een hogere prioriteit kreeg.

Ten slotte voert de Ministerraad nog aan dat uit een mogelijke ongelijkheid in één fase van de berekening van de belasting niet kan worden afgeleid dat beide categorieën fiscaal gezien ongelijk zouden worden behandeld.

A.5. B. Coopman en H. Delabie wijzen op de *ratio legis* van de hogere belastingvrije som voor alleenstaanden : zij moeten bepaalde vaste kosten voor hun levensonderhoud (woning, verwarming, enz.) alleen dragen, terwijl gehuwden die samen dragen. Het draagkrachtbeginsel verantwoordt een hoger belastingvrij minimum voor echte alleenstaanden, maar niet voor ongehuwd samenwonenden aangezien ook zij de vaste kosten samen dragen. Zij zijn dan ook van oordeel dat het onderscheid tussen gehuwden en ongehuwd samenwonenden niet pertinent is ten aanzien van het beoogde doel. De huwelijks staat is geen relevant criterium om de draagkracht van een belastingplichtige vast te stellen. Het belastbaar minimum moet worden gekoppeld aan de kosten voor basisbehoeften, niet aan levensbeschouwelijke opvattingen of aan de voorkeur voor een bepaalde samenlevingsvorm.

Om hun stelling kracht bij te zetten verwijzen zij naar het Duitse *Bundesverfassungsgericht*, dat op 10 november 1998 heeft geoordeeld dat het ongrondwettig is dat een gehuwd echtpaar met kinderen niet in aanmerking komt voor bepaalde aftrekken in de personenbelasting wegens kinderoppas of voor een bepaald belastingvrij minimum, terwijl samenwonenden dit wel kunnen. Het achtte dat onderscheid in strijd met artikel 6, eerste lid, van de Duitse Grondwet, dat in een bijzondere bescherming van het huwelijk en het gezin voorziet.

Zij wijzen ook op de invloed van artikel 21, tweede lid, van de Grondwet, dat bepaalt dat het burgerlijk huwelijk de kerkelijke huwelijksinzegening moet voorafgaan. Wie om geloofsredenen enkel duurzaam wenst samen te leven na het afsluiten van een kerkelijk huwelijk, moet eerst een burgerlijk huwelijk aangaan, waardoor de verschillende fiscale behandeling van toepassing wordt.

A.6. Ten slotte menen B. Coopman en H. Delabie dat noch het historische karakter van de regeling, noch de coherentie van het systeem, noch het ontbreken van financiële middelen een rechtvaardiging kunnen bieden voor het verschil in behandeling.

De omstandigheid dat een fiscale wet ten tijde van de totstandkoming ervan een legitiem doel nastreefde met pertinente middelen, maakt verder onderzoek naar de grondwettigheid van een bepaalde maatregel niet overbodig. De wetgever moet immers rekening houden met belangrijke maatschappelijke evoluties. Wanneer de doelstellingen zijn voorbijgestreefd of de middelen inefficiënt zijn geworden, kunnen discriminaties ontstaan. B. Coopman en H. Delabie refereren ter zake aan rechtspraak van het Duitse *Bundesverfassungsgericht* en van het Arbitragehof.

De omstandigheid dat gehuwden door andere maatregelen worden bevoordeeld, biedt geen verantwoording voor de in het geding zijnde discriminatie. Wat inzonderheid het huwelijksquotiënt betreft, moet bovendien worden vastgesteld dat tweeverdienende echtparen daarvoor niet in aanmerking komen.

Een gebrek aan financiële middelen om een discriminatie ongedaan te maken, is principieel onaanvaardbaar. Een eventueel budgettair probleem mag immers niet zonder goede reden op een deel van de bevolking worden verhaald. Bovendien wordt erop gewezen dat een fiscale discriminatie in twee richtingen kan worden opgelost.

- B -

B.1.1. De prejudiciële vraag heeft betrekking op artikel 131 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992, al dan niet in samenhang gelezen met andere artikelen van hetzelfde Wetboek.

De partijen zijn het erover eens dat de vraag slechts betrekking heeft op artikel 131, dat in de versie zoals van toepassing op het aanslagjaar 1998 bepaalde :

« Voor de berekening van de belasting wordt een belastingvrije som verleend die als volgt wordt bepaald :

1° voor een alleenstaande belastingplichtige een basisbedrag van 165.000 frank;

2° voor elke echtgenoot een basisbedrag van 130.000 frank. »

B.1.2. Het Hof neemt de wet van 10 augustus 2001 houdende hervorming van de personenbelasting, bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 20 september 2001, die die bepaling wijzigt, niet in aanmerking.

B.2. De verwijzende rechter vraagt het Hof of die bepaling het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schendt « in de interpretatie dat een ongehuwd samenwonend koppel waarvan elk van beiden een significant belastbaar beroepsinkomen geniet tweemaal aanspraak kan maken op de belastingvrije som van 165.000 frank (niet geïndexeerd), terwijl een gehuwd samenwonend koppel waarvan elk van beiden eveneens een significant belastbaar beroepsinkomen geniet tweemaal aanspraak kan maken op een belastingvrije som van 130.000 frank (niet geïndexeerd) ».

B.3. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.4. De in het geding zijnde bepaling strekt ertoe, bij het verlenen van een belastingvrije som, in zekere mate rekening te houden met de grotere financiële draagkracht van personen die samen de vaste kosten van levensonderhoud dragen. In tegenstelling tot wat de Ministerraad aanvoert, zijn de echtgenoten en de ongehuwd samenwonenden categorieën van personen die, in het licht van die doelstelling, vergelijkbaar zijn.

B.5. Het verschil in behandeling tussen echtgenoten en ongehuwd samenwonenden steunt op het objectieve gegeven dat hun juridische toestand verschilt, zowel wat hun verplichtingen jegens elkaar, als wat hun vermogensrechtelijke toestand betreft.

Die verschillende juridische toestand kan in bepaalde gevallen, wanneer zij verband houdt met het doel van de maatregel, een verschil in behandeling tussen gehuwd en ongehuwd samenwonenden verantwoorden.

B.6. Het verschil in behandeling tussen alleenstaande belastingplichtigen, enerzijds, en echtgenoten, anderzijds, is niet zonder redelijke verantwoording wanneer het erom gaat de belastingvrije som vast te stellen bij de berekening van de belasting. De wetgever kon er immers rekening mee houden dat de vaste kosten voor levensonderhoud in het geval van gehuwde personen per persoon doorgaans lager liggen dan in het geval van een alleenstaande.

B.7. Die verantwoording gaat evenwel niet op wanneer de situatie van de echtgenoten vergeleken wordt met die van ongehuwd samenwonenden, die eveneens samen de vaste kosten van levensonderhoud dragen. Aangezien het al of niet gehuwd zijn van de samenwonenden geen wezenlijke invloed heeft op de vaste kosten van levensonderhoud, is dat onderscheid niet relevant voor het bepalen van de belastingvrije som die hun wordt toegekend.

Daaruit volgt dat er een onverantwoord verschil in behandeling bestaat tussen gehuwd en ongehuwd samenwonenden.

B.8. Die discriminatie is echter niet te wijten aan artikel 131 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992. Zij vloeit voort uit het feit dat, aangezien de wetgever in geen enkele bijzondere bepaling ten aanzien van de ongehuwd samenwonenden heeft voorzien, op laatstgenoemden de bepaling wordt toegepast die de alleenstaande belastingplichtigen betreft. Daaruit volgt dat de prejudiciële vraag die aan het Hof wordt gesteld betreffende artikel 131, 1° en 2°, van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992, ontkennend dient te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

In zoverre de in B.7 vastgestelde discriminatie niet berust op artikel 131 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992, schendt die bepaling de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 6 november 2001.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

H. Boel